

Cultura Informațională: repere teoretice

Natalia LUNIC, bibliotecar, BȘ a USB Alecu Russo

Cultura informațională este o noțiune recent apărută, cu multiple semnificații și diverse aplicații. Apariția conceptului de „cultură informațională” (CI), alcătuit din două componente bine sudate „cultură” și „informație”, a fost determinată, în mare parte, de literatura fantastică, dar și de realitatea în dezvoltare.

Mihai Drăgănescu afirma că: „odată cu era informației vor apărea, desigur, multe elemente noi ale culturii datorită tehnologiei informației, cărții și documentelor electronice, internetului, tehnologiilor vorbirii, tehnologiilor bioelectronice și bioinformatic, inteligenței artificiale și agenților inteligenți informatici, mediului ambiant inteligent, apariției conștiinței artificiale. Vor apărea schimbări în viața intelectuală, socială și politică.” Mai întâi, au apărut însă acele *Noi Tehnologii ale Informării și Comunicării* (NTIC), care și-au extins sfera de acțiune asupra tuturor domeniilor și au un impact asupra fiecăruia.

Ce înțelegem prin NTIC? - „ansamblul mijloacelor de stocare, prelucrare și de difuzare a informațiilor rezultat din coroborarea informaticii, telecomunicațiilor și audiovizualului (minitel, CD-ROM, Internet, autorute de informare)”. De fapt, dintr-un amalgam de elemente care și-au impus utilitatea la finele secolului al XX-lea, a luat naștere o nouă societate generată de o explozie informațională și de o tehnologie avansată de comunicație. Apariția noțiunii *societate a informației* ține de anii '90 ai secolului trecut. Sursele franceze și engleze leagă, la rîndul lor, apariția fenomenului de începutul anilor '80, cînd noțiu-

nea de *cultură a informației* a fost încetățenită în domeniul biblioteconomiei și al documentării. Însă dezvoltarea abilităților de utilizare a Internetului, fiind mai întîi o modalitate de comunicare electronică globală, urmată de cea realizată prin intermediul Web-ului, a cărui extensie rapidă și este cu adevărat un fenomen impresionant, n-a determinat apariția aceluși sens uman pe care îl poate da doar umanitatea în confruntarea sa cu ceea ce a creat pentru progresul său. Astfel că: „Baza și expresia unei culturi informaționale este de a da un sens uman tuturor informațiilor.”

Societatea informațională a solicitat apariția fenomenului de *cultură informațională*, pentru că, indubitabil, ea nu poate exista fără o cultură informațională, fără mecanisme informaționale.

CI este considerată un impact al dezvoltării tehnicii computerizate, ea fiind socotită o cultură a informatizării, a deprinderii de operare cu NTIC. Însă conceptul de *cultură informațională* este mult mai profund și amplu decît simpla acumulare de cunoștințe și utilizare a acestora. „*Prin cultură informațională se înțelege un ansamblu de cunoștințe teoretice și competențe ce permit identificarea unei nevoi informaționale urmată de localizarea, evaluarea și utilizarea informației găsite, într-un demers de rezolvare a unei probleme, de găsire a unui răspuns și comunicarea informației reținute și prelucrate.* Faptul recunoscut de toți este că, cultura informațională nu

poate fi influențată politic, ea trebuie acceptată de toți participanții.

Formula "cultură informațională" n-a fost acceptată de toată lumea utilizatorilor. În sursele franceze se vorbește despre "maitrise de l'information", "culture de l'information" sau "culture informationnelle", termeni atribuiți îndeosebi educației, deși au fost utilizați pentru prima dată în biblioteconomie. Se mai vehiculează și termeni ca... "culture communicationnelle", "infoculture", "culture - reseau", "cyberculture", iar în sursele engleze apare termenul "Information literacy".

Literatura română de specialitate a acceptat termenul *cultură informațională*. Faptul denotă abordarea multiaspectuală a noțiunii de CI. *Le Grand dictionnaire terminologique* ne oferă următoarea definiție: "CI este un ansamblu de competențe care permit recunoașterea unei necesități informaționale, de identificare a informației adecvate, de găsim, evaluare și utilizare într-o situație dată, într-o perspectivă de rezolvare a unei probleme..." (Office quebecois de langue française).

Claire Panijel - Bonvalot ne propune o definiție similară: "Numim CI un ansamblu de competențe intelectuale și instrumentale care permit, în scopul cunoașterii (cunoașterii), de a realiza un proces de colectare, evaluare și prelucrare, de producere și de comunicare a informației."

În studiul *Culture de l'information, du livre numérique*, apărut la editura Hermès, Paris, 2003, Brigitte Januats distinge trei etape în formarea informațională:

. *controlul accesului la informație, care presupune o formare informațională documentară numerică (însă noțiunea poate fi extinsă și asupra informației nenumerate) în plan tehnologic și metodologic, acces tehnic, evaluare, utilizare eficientă și critică a informației;*

. *cultura accesului la informație, care presupune, dincolo de posedarea unor competențe de operare tehnice și documentare, o utilizare independentă, critică și creativă a informației, ducând spre formarea cunoștințelor;*

. *cultură a informației (sau cultură informațională), această a treia treaptă a competențelor presupune un nivel de cultură generală (înțeles în sensul instruirii, cunoașterii), o cunoaștere a resurselor media, a regulilor etice și a integrării sociale care ar depăși cu mult competențele de operare documentară și informațională.*

În extrasul din Proclamația de la Alexandria, din noiembrie 2005, se precizează: "CI presupune competențe informaționale necesare pentru recunoașterea necesităților informaționale și pentru localizarea, evaluarea, aplicarea și crearea unei informații într-un context cultural și social determinat; [...] depășirea tehnologiilor actuale pentru includerea în formarea personală a gândirii critice și a tehnicilor de interpretare între limitele profesionale și consolidarea personalităților și a comunităților."

La rîndul său, Jeremy J. Shapiro a subliniat că "...CI trebuie să fie concepută ca o nouă artă a libertății, cuprinzînd deopotrivă utilizarea computerului și a accesului la informație ca pe o reflecție critică asupra genului informației însăși, a infrastructurii sale tehnice, precum și a impactului său asupra contextului social, cultural și filozofic. Aceste elemente sînt considerate la fel de esențiale pentru structura mintală a individului instruit într-o epocă modernă a informatizării, precum trinitatea de bază a artelor liberale (gramatica, logica și retorica) era esențială pentru o persoană instruită în societatea medievală." Este pus în discuție și aspectul etic al CI, fiind condamnat plagiatul și deschis accesul nelimitat la informație.

Cartea Albă, apărută în 1995 și intitulată „Enseigner et apprendre”, avea deja drept obiectiv unic: pregătirea europenilor pentru trecerea, fără divergențe, la o societate întemeiată pe acumularea de cunoștințe, unde procesul de învățare și predare este continuu pe tot parcursul vieții, altfel zis, trecerea la o societate a cunoașterii. "CI este indisolubil legată de natura socială a omului, fiind produsul capacităților lui creatoare." În acest context, putem cita de asemenea dintr-un raport

al Consiliului European Economic și Social (CESE, 2000): "În societatea cunoașterii, remunerarea nu mai este condiționată direct, ca altădată, de timpul consacrat pentru efectuarea unui proces, ci depinde într-o măsură considerabilă de abilitatea, de originalitatea și de rapiditatea de care dă dovadă o persoană pentru a depista și rezolva problemele apărute."

Adevărata CI corespunde mai mult înțelegerii mediului, mijloacelor, practicilor. Ea trebuie să permită crearea unei reprezentări a disponibilității ofertei în ceea ce privește mijloacele de informare, dar și descoperirea și experimentarea utilizărilor posibile. Dezvoltarea acestei **culturi informaționale**, constituie atât pentru prezent, cât și pentru viitor un obiectiv important al societății. Sarcina actuală a societății este găsirea echilibrului dintre interesele individuale și interesele societăților economice. Actuala cultură este una de imediată apropiere. Prin raportare la cultura clasică, CI este o achiziționare de cunoștințe în rapidă, și uneori necontrolată navigare prin sursele informaționale directe. În acest sens, navigatorul e nevoit să învețe de timpuriu, fără a fi ghidat de mijloacele automatizate de selectare a informației, precum Google, spre exemplu, dar mai ales să fie exigent în ce privește mecanismele de obținere a informației (să se documenteze, să informeze, să structureze, să sintetizeze).

Universul informațional deschide noi perspective în materie de formare. Se creează oportunități majore de a învăța și de a obține cunoștințe de-a lungul întregii vieți. În același timp, este posibilă autoformarea, accesul la diferite resurse documentare și educative, pot fi modificate radical raporturile dintre individ și comunitate. Multi-

plicarea rapidă, explozivă a proceselor de formare prin noile tehnologii de informare și comunicare (învățămînt la distanță, autoinstruire, universități virtuale, formări on-line) demonstrează că am intrat într-o nouă eră care vede în formare (prin noile tehnologii ca modalități de învățare) secretul dezvoltării societății contemporane. Dat fiind că bibliotecarii își asumă mai multe roluri: apărători ai libertății intelectuale, intermediari în căutarea informației, bibliotecile sînt considerate laboratoare de idei și cunoștințe, instituții contribuind la realizarea menirii societății informaționale - dezvoltarea **culturii informaționale** a fiecărui cetățean.

Această exigență a formării se impune bibliotecarilor și tuturor celor care trebuie să asigure documentarea utilizatorilor. Originea etimologică a cuvîntului *documentare* trimite la noțiunea de învățare, "*docere*" în latină însemnînd textual "*a preda*". În alți termeni, structurile documentare și, în special, bibliotecile au un rol mult mai activ decît odinioară în difuzarea cunoștințelor. Noi imperative de dezvoltare a cunoștințelor și competențelor par să fie indispensabile practicilor de solidaritate profesională. Astfel, centrele de documentare și bibliotecile ajung să fie centre de resurse educaționale sau pedagogice. Bibliotecile virtuale devin altceva decît simple baze de date, ele sînt adevărate instrumente de dezvoltare a cunoștințelor. Studentul ajunge a fi un fel de "navigator și consumator", parcurgînd neostentat fluxuri de informație și necesitînd îndrumare și instruire continuă, formare a unei culturi informaționale adecvate evoluției societății informaționale.

Bibliografie consultată:

1. Drăgănescu, Mihai. *Cultura și societatea cunoașterii*. Disponibil pe Internet: <<http://www.racai.ro>>
2. *La communication. Etat des Savoirs*. Edition Sciences Humaines, 2003. Disponibil pe Internet: <http://www.crcm.ac-versailles.fr/IMG/doc/Etat_savoirs_valide.doc>.
3. Tirziman, Elena. *Utilizarea Noilor Tehnologii ale Informării și comunicării în mediul Universitar. Aspecte ale formării unei culturi informaționale*. Teză de doctorat, București, 2001. Disponibil pe Internet: <<http://www.unibuc.ro/eBooks/StiinteCOM/tirziman/glosar.htm>>.
4. Khainnar, Smail. *TIC&Culture informationnelle urbaine: vers une approche comprehensive*. VI Colloque International "TIC&Territoire: Quels developpements?", 14 & 15 juin 2007 Universite Jean Moulin, Lyon III. <isdm.univ-tn.fr/PDF/isdm30/S.Khainnar.pdf>.
5. Januals, Brigitte. *Culture de l'information, du livre numeerique*, Hermees, Paris, 2003: lewebpedagogique.com/.../de-nouveaux-contextes-qui-nous-incitent-a-une-culture-de-l-informacion/.
6. Pinte, J.P. *La veille informationnelle en education por repondre au defi de la societe de la connaissance au XXI eme siecle: Application a la conception d une plateforme de veille et de partage de connaissance en education*: www.vive-aculturenumerique.org.
7. Shapiro, Jeremy J.; Hughes K. Shelley. *Information Literacy as a Liberal Art*, Educom Review. Vol.31, Nr.2 March/April, 1996. Disponibil pe Internet: <www.cndp.fr/archivage/valid/>.
8. Michel, Jean; Marinescu, Nicoleta; Ianuș, Mariana *Formarea în societatea informației, societate în formare* Disponibil pe Internet <<http://biblioteca.euroweb.ro/bibltec.htm>>.